

เขตปกครองตนเองชนชาติไท สิบสองปันนา (Xishuangbanna)

ที่ตั้งของสิบสองปันนาเขตปกครองตนเองชนชาติไท สิบสองปันนา (Xishuangbanna Autonomous Region of Tai Ethnic Groups) ตั้งอยู่ทางใต้สุดของมณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน สิบสองปันนา มีความหมายว่า "นาสิบสองพัน" หรือ "นา 12,000 ไร่" อีกนัยหนึ่งก็คือ 12 เมือง มีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองเชียงรุ่ง (จิ่งหิง) เป็นเมืองของชาวไทลื้อ

ภูมิประเทศเขตปกครองตนเองพิเศษสิบสองปันนามีเนื้อที่ประมาณ 19,700 ตาราง กม. มีอาณาเขตติดกับ แขวงหลวงน้ำทา แขวงพงสาตี ของประเทศลาวและ รัฐฉานของ พม่า โดยมีชายแดนยาวถึง 966 กิโลเมตร และมีแม่น้ำโขงไหลผ่านตอนกลาง

ประวัติในสมัยโบราณนั้น เคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรน่านเจ้า มีเมืองหลวงอยู่ที่ หนองแส หรือ เมือง ต้าลี่ (Dali) ในประเทศจีนปัจจุบัน

สิบสองปันนานั้นได้เป็นราชอาณาจักรหอคำเชียงรุ่ง เมื่อประมาณ 825 ปีก่อน โดย พญาเจือง หรือสมเด็จพระเจ้าหอคำเชียงรุ่งที่ 1 ในตำราของไทย เมื่อพุทธศตวรรษที่ 18 ชาวมองโกลได้รุกรานอาณาจักรล้านนา ส่วนสิบสองปันนานั้นจึงได้เป็นของมองโกล และได้เป็นของจีนต่อมา(ตามประวัติศาสตร์จีน)

การอ่อนแอของราชวงศ์หยวนตอนปลายเริ่มคร่าสมัยสมเด็จพระเจ้าหอคำเชียงรุ่งที่ 3 (ท้าวอ้ายปุง) รัชกาลที่ 3 แห่งราชวงศ์หยวนตอนปลาย จากนั้นเกิดความวุ่นวายเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ สุดท้ายถึงรัชกาลที่ 24 ท้าวอินเมิง (ท้าวอินเมือง) อาณาจักรสิบสองปันนาเริ่มเป็นบิกแผ่นดินมากที่สุด การขยายอาณาเขตเข้าไปยึดถึงเชียงตุง เมืองเถน (เดียนเปียนฟู) เชียงแสน ล้านช้าง จึงเป็นเหตุให้การอพยพชาวไทลื้อจากเชียงรุ่งและอีกหลายหัวเมืองลี้ภัยเข้าไปสู่ดินแดนดังกล่าว เพื่อเข้าไปตั้งชุมชนปกครองหัวเมืองประเทศราช ซึ่งหากมองมาถึงปัจจุบันมีชาวไทลื้อกระจายไปทั่วทั้งเมืองเถน หัวเมืองทางเหนือของลาว ทุกเมือง รัฐฉานของพม่า จนถึงเชียงตุง และแถบใต้คง

สิบสองปันนาคำรองความมั่นคงเพียงพออยู่ 100 กว่าปี ก็ถูกรุกรานอีกครั้งโดยชาวมองโกล และตกอยู่ในการปกครองของจีนอีกครั้งในปี พ.ศ. 1835 การสิ้นสุดอำนาจการปกครอง และการยอมรับอำนาจของมองโกล เมื่อรัชกาลที่ 33 เมื่อพระเจ้ากรุงจีนส่งตราหัวเสื่อ (จุ่มกบหลาบคำ) มาให้เป็นตราแผ่นดินแทนตราหงส์สีดิงก็ การเปลี่ยนชื่อเจ้าผู้ครองนคร จากชื่อภาษาไทลื้อ เป็นภาษาจีน เริ่มขึ้นในยุคนี้นี้ เจ้าผู้ครองนครชาวไทลื้อถูกเรียกว่าเจ้าแสนหวีฟ้า

เมื่อ พุทธศตวรรษที่ 21 พม่าได้ก่อตั้งอาณาจักรตองอู และขยายอาณาเขตของตนไปทางตะวันออก พม่าได้โจมตีสิบสองปันนา ต่อจากนั้นจึงได้แบ่งเมืองเชียงรุ่งเป็น สิบสองปัน และก็เป็น เมืองในปัจจุบัน ได้แก่ เมืองฮาย ม่าง หุน แจ้ ฮิง ลวง อิง ลา พง ตู เมืองอ่อง และ เชียงรุ่ง จึงเรียกเรียกก็มีองแกวๆ นี้รวมกันว่า สิบสองปันนา ในช่วงสมัยนี้เป็นช่วงเวลาที่วัฒนธรรมพม่า และ ศาสนาได้เข้าไปในสิบสองปันนา

ตามเอกสารที่ได้บันทึกเมื่อปี พ.ศ. 2113 จัดแบ่งไว้ ดังนี้

- 1.เมืองเชียงรุ่ง เมืองยาง เมืองฮ่า รวมเป็น 1 พันนา
- 2.เมืองแจ เมืองมาง (ปากตะวันตก) เมืองเชียงลู เมืองออง เป็น 1 พันนา
- 3.เมืองลวง เป็น 1 พันนา
- 4.เมืองหน เมืองพาน เชียงล่อ เป็น 1 พันนา
- 5.เมืองฮาย เชียงเจือง เป็น 1 พันนา
- 6.เมืองงาด เมืองขาง เมืองวัง เป็น 1 พันนา
- 7.เมืองหล้า เมืองบาน เป็น 1 พันนา
- 8.เมืองฮิง เมืองปาง เป็น 1 พันนา
- 9.เชียงเหนือ เมืองลา เป็น 1 พันนา
- 10.เมืองพง เมืองมาง (ปากตะวันออก) เมืองหย่วน เป็น 1 พันนา
- 11.เมืองอูเหนือ เมืองอูใต้ เป็น 1 พันนา
- 12.เมืองเชียงทอง อิง อีปาง เป็น 1 พันนา
- 13.เมืองภูเถนหลวง เวียงคำเถน เป็น 1 พันนา

สมัยรัตนโกสินทร์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นั้น หลังจากพระองค์ได้ส่งทัพมาปลดปล่อย เชียงใหม่ และ อาณาจักรล้านนา จาก พม่าแล้ว พระองค์ได้โปรดให้พระเจ้ากาวิละเป็นแม่ทัพ ยกไปตีเมืองและกวาดต้อนพลเมือง ชาวไทลื้อในสิบสองปันนา ไทลื้อเมืองพน เมืองหย่วน เมืองล่า ไทขึ้นจากเชียงตุง ไทใหญ่จากตะวันออกของพม่า มาอยู่ที่เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน พะเยา และ น่านเป็นจำนวนมาก ซึ่งเรียกกันว่ายุค "เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง" อันเป็นวิธีฟื้นฟูอาณาจักรล้านนาวิธีหนึ่ง เพราะในช่วงก่อนนั้น พม่าได้กวาดต้อนชาวล้านนาไปอยู่ที่ พุกาม และ มัณฑะเลย์ ไปจำนวนมาก

เซียงรุ่งถูกยึดแย่งตั้งโดยอาณาจักรโกล้เคียงไปมาอยู่ไม่นาน กระทั่งยุคสมัยแห่งการล่าอาณานิคมในช่วงรัชกาลที่ 4 และ รัชกาลที่ 5 ทั้งอังกฤษ และ ฝรั่งเศส เข้ามาขีดเขตอำนาจของตน ให้พม่าไปอยู่กับอังกฤษ สิบสองปันนา อยู่กับจีน เซียงตุงไปกับพม่า และ ฝรั่งเศส ลาว กัมพูชา และ เวียดนาม

ในช่วงสงครามโลกสิบสองปันนานั้น ตกอยู่ในแผ่นดินจีน ถูกยุบเมืองเซียงรุ่งจากเมืองหลวงเป็นแค่เมือง พร้อมกับเจ้าทั้งหลายด้วย โดยเคยมีเจ้าปกครองอยู่ถึง 45 พระองค์ ในปัจจุบัน คนที่มีแซ่เต้า (ก็คือ เจ้าในสิบสองปันนาที่เคยครองเมืองทั้งหลายเหล่านี้

เขตการปกครองเมืองเซียงรุ่ง 360,000 คน

เมืองเมงฮาย หรือ เมืองฮาย ทางตะวันตก 300,000 คน

เมืองเมงล่า หรือ เมืองล่า ทางตะวันออก 180,000 คน

ชนเผ่าจำนวนประชากรแบ่งตามชนเผ่า เมื่อปี พ.ศ. 2543

เชื้อชาติ ประชากร เปอร์เซนต์

ไท 296,930 29.89%

ฮั่น 289,181 29.11%

อาข่า 186,067 18.73%

ยี 55,772 5.61%

ลาหู่ 55,548 5.59%

ปะหล่อง 36,453 3.67%

จिनัว 20,199 2.03%

อิวเมียน หรือ เย้า 18,679 1.88%

แม้ว หรือ ม้ง 11,037 1.11%

ไป๋ 5,931 0.6%

ประชากรส่วนน้อย 5,640 0.57%

หุย 3,911 0.39%

จิว้า 3,112 0.31%

จ้วง 2,130 0.21%

อื่นๆ 2,807 0.3%

(ประชากรในปัจจุบัน พ.ศ.2567 จำนวน 1,133.515 ล้านคน)

